

Srbska vlada je pred 1. svetovno vojno poskušala uresničiti velikosrbsko idejo. Šele v 1. svetovni vojni so začeli razmišljati o drugačni – jugoslovanski rešitvi.

NIŠKA DEKLARACIJA: nastala je dec. 1914 v Nišu. V tej izjavi je **srbska vlada** razglasila, da se bo Srbija borila **za osvoboditev in združitev s Slovenci, Hrvati in Srbi**. S tem so prvič omenili, da so tudi za drugačno rešitev narodnega programa. Do tega obdobja so namreč zagovarjali idejo o nastanku velike Srbije.

1. Odločitev Slovencev za jugoslovansko državo

KRFSKA DEKLARACIJA: zaradi preganjanj, internacij, omejevanja in nadzorovanja, preganjanj protiaustrijskih stališč, je **del politikov emigriral**. Politična emigracija je ustanovila **Jugoslovanski odbor s sedežem v Londonu**. Ta se je pogajal s srbsko vlado o možnostih za združitev. **20.7.1917** so se predstavniki tega odbora (voditelj Ante **Trumbić**) sešli s predstavniki srbske vlade (predsednik N. **Pašić**) na Krfu ter podpisali pogodbo. Novo nastala država naj bi:

- **nastala na temelju samoodločbe,**
- **bo ustavna monarhija z dinastijo Karađorđevićev,**
- **ime bo: Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev,**
- **parlament naj bi bil izvoljen na neposrednih in splošnih volitvah,**
- **ustavodajna skupščina naj bi pripravila ustavo, za njeno sprejetje bi bila potrebna absolutna/kvalificirana večina.**

Odbor se je skušal pogovarjati o federaciji, enakopravnosti narodov(plemen), jezikov, ver, vendar so ti predlogi ostali nerešeni. Odbor je organiziral tudi **jugoslovanske prostovoljce**, ki so se **borili na solunski fronti**. Čeprav so člani s pomočjo **propagande in podpore nekaterih tujih politikov** skušali svoje ideje uresničiti, **pa je dejstvo, da Jugoslovanski odbor ni imel pomena mednarodno priznanega subjekta.** Zato in prejšnjih neuspehov se je **vloga odbora hitro manjšala.**

MAJNIŠKA DEKLARACIJA: zaradi vedno odločnejšega nasprotovanja vojni je bil cesar Karel I maja 1917 prisiljen sklicati državni zbor(parlament) na Dunaju. Takrat so Slovenci že videli možnost za lastno ohranitev le v tesnejšem povezovanju s Hrvati in ostalimi Južnimi Slovani v monarhiji.

V dunajskem parlamentu je deloval **Jugoslovanski klub** (dr. **A. Korošec**) – **30.5.1917** je Korošec prebral **majniško deklaracijo**, katere **idejni oče** je bil dr. Janez Evangelist **Krek**. Z njo so naši politiki skušali uresničiti **trilateralno ureditev** države in s tem **na temelju narodnega načela** in **hrvaškega državnega prava** doseči **združitev Slovencev, Hr in Srb.** v AO monarh., pod žezlom Habsburžanov. Združile naj bi se **slovenske in hrvaške dežele BIH + del Vojvodine**. Tako bi bila nova država enakopravna AO.

Ker so imeli **Nemci dostop do morja preko slovenskega ozemlja (gospodarski interesi)**, so **odklanjali vključitev našega ozemlja v novo državo**. Tako Nemci kot Madžari so odklanjali izpolnitev zahtev deklaracije, saj bi to pomenil **konec njihove politične premoči**.

Jeseni 1917 - nastalo množično **deklaracijsko gibanje**. Z njimi so Slovenci izkazali svojo podporo deklaraciji. **Zahtevali so izpolnitev deklaracijskih zahtev in konec vojne**. Po objavi londonskega pakta so Slovenci spoznali, da je del njihovega ozemlja obljubljen Italiji, zato si niso želeli razpada AO, ampak njeno preureditev. Ker je bila večina možkih na fronti, so v tem gibanju sodelovale predvsem ženske.

Ideje iz tega gibanja so v povezavi z idejami oktobrske revolucije vplivale na slo vojake na frontah – začeli so se upirati – **upor** 17. Pešpolka »kranjskih Janezov« v Judenburgu 1919. vojaki zahtevali mir in nastanek jugo države.

NARODNI SVET ZA SLOVENIJO

Zaradi nasprotovanja vladajočih krogov trialistični preureditvi monarhije so začeli nastajati Narodni sveti kot lokalni centri novo nastajajoče oblasti (za Hr, Bosno, Dalmacijo). **Avgusta 1918 je v Lj nastal Narodni svet za Slovenijo in Istro**, v katerem so imelo zastopnike vse tri slovenske stranke. V začetku oktobra je v **Zagrebu nastalo Narodno vijeće Slovencev, Hrvatov in Srbov pod predsedstvom dr. Antona Korošca**.

Ker je cesar Karel I v svojem manifestu o preureditvi monarhije ostajal pri dualistični ureditvi monarhije, je **29.10.1918 nastala Država Slovencev, Hrvatov in Srbov**, ki **pa mednarodno ni bila priznana**.

Sledila so **pogajanja v Ženevi** med delegacijami Narodnega vijeća in srbske kraljeve vlade o združitvi. Ker je bilo na pogajanjih **govora o federativni ureditvi** (celo konfederativni) nove države, **jih regent Aleksander ni priznal**, N. Pašič pa je kot predsednik vlade odstopil. Tako se mu ni bilo potrebno držati sklenjenega dogovora.

2. ZDRUŽITEV V KRALJEVINO SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV

Ob sprejemu delegacije Narodnega sveta in sprejetju adrese o združitvi države SHS s Srbijo in Črno goro je še isti dan – **1.12.1918 regent Aleksander** razglasil to združitev →

Kraljevina SHS.

Vzroki za tako hitro povezavo:

- **vprašanje meja** (Italijani prodirajo proti V)
- **socialni nemiri** in možnost **revolucije**. Srbija bi z močno vojsko to lahko preprečila
- želja Srbov v AO za združitev s Srbijo.

Vojvodino + Srbija = 25.11.1918, ČG + Srbija = 26.11.1918.

Vzroki in motivi posameznih narodov pri njihovi odločitvi za nastanek YU so bili različni: **Slovenci – nezadovoljstvo nad razmerami** v AO in **strah pred razkosanjem našega ozemlja**, hoteli so ohraniti svoj jezik, pisavo, kulturo. Čeprav Slovenci takrat **niso poznali resničnih razmer v Srbiji**, tud njenih ciljev ne, **ni blo druge** – moral so se povezati zunaj AO. Združitev ni potekala po željah večine Slovencev. Želeli so si avtonomijo, če že niso dobili federacije, priznanje slo naroda, svobodo na gospodarskem in kult. življenju, dobili pa so centralistično urejeno državo, s katero so bili zadovoljni le slo liberalci, ki so centralizem zagovarjali, ob enem pa še razlitje vseh južnih Slovanov v en narod.

3. BOJ ZA MEJE

Avstrija: nemški občinski odbor razglasi Mb z okolico za Avstrijski del, to so podprli tudi socialdemokrati → R. Meister (so ga tja izvolil) → po zasedbi Mb, Radgone, Laborske doline se začnejo pogajanja v Parizu. V zač. 11. Malgaj zasede Mežiško dolino, Pliberk, Velikovec + kasneje stotnik Lavrič zasede Z Koroško, Borovlj. Zasedbi Celovca pa so nasprotovali, ker niso mel dovol hrane za tja.

Pariška mir: meja naj bi bla reka Mura (Radgonska gre Avstriji, Maribor(Dravska dolina, del Kozjaka, Slo gorice) pa zaradi Meistra k YU. Plebiscit 27.8. Celovška kotlina → cona A(10.10.1920), B